

Johanne A. van Archem

GOEDE HOOP

*Een vergeten brief,
een verborgen verleden
in Zuid-Afrika... maar
de familie zwijgt!*

Roman

Johanne A. van Archem

Goede hoop

Uitgeverij Zomer & Keuning

Dirkje Hansman was een leuke, jonge vrouw om te zien, vonden vele mensen, en een aardige meid ook. Ze paste netjes op, had de mond op de juiste plaats, niks op aan te merken. Ze werkte op het kantoor van de textielfabriek als typiste, maar daar verdiende ze het zout in de pap niet. Dat was het lot van al die kantoormeisjes. Het leek heel wat: zitten aan een bureau, maar het leverde heel weinig op in het loonzakje.

Dirkje kon goed meekomen op school en mocht een jaar verder leren. Dat was netjes van de ouders dat ze hun dochter die kans gaven, maar het was een beetje overbodig. Ze trouwde over een paar jaar en dan...

Na dat ene jaar ging ze, net als alle andere meisjes, naar de fabriek. Als ze dat meteen had gedaan, had ze al een jaar lang wat binnen kunnen brengen.

Mochten er al eens wat negatieve geruchten rondzingen, dan kwam dat voort uit afgunst. Er waren nu eenmaal genoeg meisjes die een beetje jaloers richting de vlotte Dirkje keken. Ze zag er leuk uit, maakte haar eigen kleren en ze deed dat goed. Ze had zelden aanvaringen met anderen, maar als ze die had, was de liefde voorgoed over. Dan keek ze die persoon niet meer aan. En dat maakte soms wat opmerkingen los, die alles alleen maar erger maakten.

Nee, over Dirkje was weinig meer te melden dan dat het een vriendelijk, aardig meisje was, op wie de ouders best een beetje trots mochten zijn.

Rinus Kuperus was een aardige jongen, niet echt een knappe verschijning, maar het aanzien meer dan waard met zijn kop

met krullen en zijn olijke oogopslag. Menig jong meisje had weleens gedacht: als hij nou toch eens naar mij wilde kijken, dat zou ik wel leuk vinden.

Zijn ouders stonden goed bekend, al woonden ze hier relatief gezien nog maar kort, maar zijn grootouders hadden hier ook gewoond en waren later verhuisd naar Oldenzaal. Daar scheen de oude Kuperus een knappe meubelzaak te hebben opgebouwd. Nee nee, lang niet mis, wisten sommigen.

Vader Gerhard Kuperus was boekhouder bij een meubelzaak. Zijn broer had de meubelzaak van hun vader overgenomen. Gerhard bleef wat het beroep betrof in de buurt van de meubelzaak van zijn ouders: boekhouder bij een meubelzaak in het dorp. Zelfs Rinus hield zich aan die regel: hij werd timmerman en leerde ook nog voor timmermansgezel. Dat was een pittige opleiding waar hij heel wat tijd aan kwijt was. Hij droomde van een eigen zaak. Daar had hij ook de capaciteiten wel voor.

Kortom, twee jongelui, die het goed met elkaar konden vinden. Het leek erop dat ze zonder problemen de weg op gingen naar huisje-boompje-beestje en wie weet, een eigen zaakje.

Ze kenden elkaar al een tijdlang, gingen naar dezelfde kerk, zaten met elkaar op de catechisatielessen en de jongerenvereniging.

Als ouwelui zou je meer dan tevreden moeten zijn. Rinus zou goed voor Dirkje zorgen en Dirkje was de huishouding toevertrouwd, en ze kon ook nog iets meer vanwege haar kantoorloopbaan. Beter kon het niet, zou je zeggen.

Daarom begreep niemand waarom de ouders van Dirkje faliekant tegen deze verkering waren.

En wat vreemder was, die ouders lichtten het ook niet toe, aan niemand. Zij hadden hun redenen voor de afwijzing van dat jongmens en dat moest voldoende zijn, was het enige antwoord.

‘Ik zou mijn handen dichtknijpen als mijn dochter met die Rinus aankwam. Goede toekomst, pakt stevig aan, nette vent. Niks mis mee,’ zei een buurvrouw verbaasd. ‘Goed en zeker werk als timmerman, er is altijd wel wat te bouwen...’

De buurvrouw van de andere kant knikte instemmend. Nee, zij begreep het ook niet. Hoe vaak gebeurde het niet dat een van de kinderen met iemand aankwam waar de ouders alleen maar verdriet van kregen?

Dit was een leuk stel om te zien. Wat konden Gré en Rens daar nou op tegen hebben?

‘Ik had het begrepen als Kuperus bezwaar had gemaakt,’ vond de ander. ‘Dat is een boekhouder. Rens Hansman gaat maar gewoon naar de fabriek. En laten wij wel zijn, het is geen gemakkelijk volk, dat volk van Hansman. Hij niet en zijn vader ook niet.’

Het had trouwens weinig zin om zich zo afwijzend op te stellen, voorspelde buurvrouw Anna. Vandaag of morgen kwam Dirkje thuis met de boodschap dat het zover was. Of er werd getrouwd via de rechtbank. Alleen de schande al dat ze naar de rechter moesten stappen voor toestemming voor een huwelijk.

Buurvrouw Anna wist zoiets uit eigen ervaring, maar bij haar was er tenminste een steekhoudende reden bekend. Haar man was van katholieken huize en zij niet.

De ouders van beide kanten hadden geprobeerd om de verkering op de klippen te laten lopen. Het was niet gelukt, Anna en haar man waren wel getrouwd. Op het huwelijk was weinig aan te merken, maar met de familie van beide kanten was niet veel contact, zeker niet toen ze pas getrouwd waren. Toen de ouders waren overleden, kwam er voorzichtig weer wat toenadering van de kant van de broers en zusters. Prettig en hartelijk was het contact niet geworden, nog steeds niet.

De geestelijken van beide kanten hadden destijds ijverig meegedaan om de twee uit elkaar te krijgen. De dominee begon over de moeder, die de kinderen opvoedde, en dus dienden de kinderen protestant opgevoed te worden. De pastoor had het over de vader, die maakte als hoofd van het gezin uit welke kerk het moest worden en hij was katholiek, dus...

De geestelijken preekten allebei voor hun eigen parochie, en wat was het gevolg? Anna en haar man kwamen in geen enkele kerk meer.

In het geval van Dirkje en Rinus ging het niet om de kerk, vond Gerda, de andere buurvrouw. Waarom het wel ging, wist ze ook niet.

De buurvrouw had wel gehoord dat Dirkje erover piekerde om het huis uit te gaan. Tja, dat kreeg je ervan, vonden de beide burens.

‘De hakken gaan in het zand, aan beide kanten,’ begrepen ze.

Dirkje en Rinus, dat mocht niet. Het was onbegrijpelijk. Wat kon daar nou achter zitten? Welke redenen konden de ouders van Dirkje daar nou voor hebben, dachten de burens schouderophalend.

Dirkje Hansman was verdrietig, merkte moeder Gré Hansman. Dat was ze al langere tijd, eigenlijk had Dirkje altijd iets van terneergeslagenheid om zich heen hangen, van jongs af aan. Gré wist ook heel goed waar dat door kwam.

Dirkje was een gevoelig kind. Misschien had ze haar dochter daarom soms wat hard aangepakt. Niet te veel aanhalen, geen aandacht besteden als het huilend naar huis kwam vanwege ruzie met vriendinnetjes. Het kind moest wat meer eelt op haar ziel krijgen, wat geharder worden. Het leven was niet vriendelijk, voor niemand. Later zou ze er dankbaar voor zijn, meende Gré toen Dirkje nog een kleuter was.

Ze dacht nog vaak terug aan de opmerkingen van Femia, haar schoonzuster. Die was het duidelijk niet eens met haar keus om het kind weinig aandacht te geven, en die mening hield ze niet voor zich. Daar was Femia het type niet voor. Gré had wel opgemerkt dat zij met ‘haar’ kinderen handelde zoals zij goed dacht.

Ze vroeg zich nu weleens af of die aanpak van toen wel geholpen had. Ze had het goed bedoeld, zei ze vaak tegen zichzelf, maar de verstandhouding met haar enige dochter was niet optimaal, zeker niet. En Gré moest eigenlijk wel toegeven dat het meisje aandacht tekortgekomen was, vergeleken met de beide jongens. Femia had gelijk gehad.

Maar Dirkje was ad rem genoeg en soms bijtend sarcastisch. Ze beet wel van zich af.

De laatste tijd was het helemaal mis, verzuchtte Gré meer dan eens. Sinds ze met die jongen van Kuperus was begonnen...

Tientallen ruzies waren al over de tafel gegaan. Dreigen met vertrek uit het ouderlijk huis, met woedende eisen om openheid en toelichting. Het had allemaal niets opgelost, want vader Rens hield de kaken stijf op elkaar als Dirkje eiste dat hij nou eens klip-en-klaar vertelde wat hij tegen Rinus had.

Nee, ze konden geen toelichting geven, maar Dirkje kon ervan op aan dat er zwaarwegende redenen voor waren, was het enige wat ze te horen kreeg. Die redenen moesten verborgen blijven, daar was Gré het wel mee eens, maar toch dacht ze soms: is het niet beter om die reden in een rustig gesprek toe te lichten en Dirkje op het hart te drukken er niet over te praten, nooit.

Maar de ruzies en onenigheid waren al zo vaak gevoerd dat een normaal gesprek moeilijk was geworden.

Rens stelde zich op het standpunt dat Dirkje gewoon diende te accepteren dat het voor iedereen het beste was dat die verkeer in een vroeg stadium werd afgebroken.

De sfeer in huis was achteruit gehold, dat wel. Niet dat het altijd harmonie en vredelievendheid was geweest, maar het was de laatste tijd toch wel erg slecht gesteld met de rust en de vrede binnen de deur.

Gré Hansman zuchtte alweer diep. Het lag echt niet alleen aan Dirkje, ook aan de beide zoons en aan Rens, en misschien ook wel aan haarzelf, moest ze toegeven.

Soms dacht ze: ik wou dat ik dertig jaar geleden wist wat ik nu wist.

Ja, en dan? Zou ze dan getrouwd zijn met Rens Hansman?

Nee, wist ze stellig, dan had ze het niet gedaan.

De eerste keer toen ze die gedachte zo spontaan met 'nee' voor zichzelf beantwoordde, was ze een beetje geschrokken. Zo slecht hadden zij en Rens het niet met elkaar, dacht ze toen. Ook niet goed, wist ze. Aan de andere kant: er waren wel echtparen in

de omgeving die een heel ander soort huwelijk hadden en waar afkeurend over gesproken werd. Over Rens en haar werd geen woord gezegd; het was een huwelijk zoals de meeste huwelijken waren. Je druk maken over rozengeur en maneschijn was niet aan de orde. De armoede lag altijd op de loer.

Haar ouders hadden destijds sterk aangedrongen op dit huwelijk.

Ze woonden tegenover de familie Hansman en konden goed overweg met hun overburen. De grootvader van Rens was met zijn gezin uit Zeeland naar hier gekomen, en er was hard gewerkt voor een redelijk bestaan in Twente, had Gré's moeder haar voorgehouden.

Zoals zoveel mensen richting Twente waren gekomen toen de textielfabrieken eind jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw veel volk nodig hadden. Het waren goede, kerkelijke mensen ook, die familie Hansman, misschien zelfs wel iets te, had de moeder van Gré eraan toegevoegd.

Gré dreigde over te schieten, vreesde haar moeder. De jongere zuster van Gré, Tonny, was al getrouwd en Gré was al aardig op weg om een oude vrijster te worden.

Rens had een goede toekomst, hij zou ongetwijfeld nog wel hogerop komen in de fabriek, misschien werd hij zelfs wel ploegbaas.

Meer dan een gewone arbeider in de fabriek zat er voor Gré niet in, preekte haar moeder, voor arbeidersvolk was dat nu eenmaal een feit.

Gré vond Rens wel aardig, maar hij was niet de liefde van haar leven, dat was hij nooit geworden ook.

Toen haar zuster Tonny trouwde, was het voor Gré geen leuke dag geweest. De opmerkingen over de jongere zuster die nog eerder trouwde dan de oudere, waren niet prettig, dat wilde Gré nu wel bekennen. Ze had dan ook weldra toegestemd in een huwelijk met Rens Hansman. De ouders van beide kanten waren daar tevreden mee. Rens ook, want die had al een paar jaar een oogje op zijn buurmeisje van de overkant.

Gré had toegestemd zonder al te veel enthousiasme. Wat kon ze anders, had ze toen geredeneerd, ze had de leeftijd bereikt dat de beste mannen verzegd waren.

Het huwelijk met Rens ging in eerste instantie niet slecht. Er waren wel wat zaken waar ze moeite mee had en die ze ook eigenlijk niet wilde. Rens ging over de centen, hij bracht het geld ook binnen, zei hij.

Ze wist ook niet wat er precies aan geld was in het gezin, of er nog iets overbleef en op de bank stond. Die strijd om het geld had ze voor het grootste gedeelte verloren. Ze kreeg wat huishoudgeld, maar Rens ging elke week de boodschappen betalen die nodig waren.

‘Als ik een keer merk dat ze niet betaald zijn, mag je in het vervolg zelf de boodschappen halen,’ had ze gedreigd. Ze moest toegeven, het was gelukkig altijd betaald. Ze had het maar zo gelaten, anders was er altijd ruzie en narigheid binnen de deur.

Rens gedroeg zich als het hoofd van het gezin, dat was hij ook, beweerde hij. Zo had zijn vader het gedaan en zijn grootvader ook.

Gré had gehoorzaamheid beloofd in de kerk en op het gemeentehuis, en daarom besliste Rens over de meeste zaken.

Gré was snel in verwachting, de oudste, zoon Henk, was er met tien maanden al. De tweede, dochter Dirkje, iets meer dan een jaar later. Misschien had Gré daarom de zaken in die eerste jaren een beetje op zijn beloop gelaten. Ze had de handen meer dan vol aan de huishouding en twee kinderen in de luiers.

‘Nou, twee binnen twee jaar, dat wordt een huis vol,’ voor-spelde de vrolijke moeder van Gré.

‘Nee hoor,’ had Gré gezegd. ‘Bij mij geen huis vol, dat gaat niet door.’

‘Je houdt de natuur niet tegen,’ vond haar moeder wat gepikeerd.

Op de een of andere manier had Gré de natuur wel tegengehouden. Er kwam nog een kind, drie jaar later, Teun. Daar bleef het bij.

De kinderen waren alle drie volwassen, twee jongens en een meisje.

Gré streek de haren uit haar gezicht. Het was warm, dacht ze, al dagenlang. Vijfentwintig graden, en dat in september. Ze vond het te warm, ze kon slecht tegen die vochtige warmte, die het klimaat in Nederland vaak kenmerkte. Een flinke onweersbui en het was meteen een stuk kouder.

Ze zuchtte nog eens. Opgroeïende kinderen brachten problemen mee en zij niet alleen, Rens kon er ook wat van. Te streng, vaak te kort door de bocht met als gevolg huilende kinderen, dichtslaande deuren en boze gezichten.

Oudste zoon Henk was met ruzie vertrokken uit de ouderlijke woning. De bruiloft was onaangenaam geweest en had tot genniffel geleid bij burens en kennissen.

Rens had de hele bruiloft geregeld. Het gevolg: Henk had zijn kop ertegenin gegooïd. Niks mooie dag, niks prettig samenzijn met familie en vrienden. Wel grimmige blikken en gramstorige opmerkingen van de familie van de bruid. En het verdere gevolg: Henk was vertrokken uit het dorp, hij woonde in Zwolle en kwam zelden thuis. Het was al meer dan een jaar geleden sinds hij voor de laatste keer was geweest.

En Gré wist dat ze in het afgelopen jaar wel bij de schoonouders van Henk waren geweest, meer dan eens zelfs.

Rens zag niets en hoorde niets. Hij wilde het alleen maar goed doen, had hij gezegd. Gré had geleerd niets te zeggen, het had geen enkele zin. Bij Rens had iedereen het gedaan, behalve hij.

Dat had ze al snel geleerd in haar huwelijk. Mond dicht, dat was beter voor de algehele sfeer. Ze wist al snel wat dit huwelijk betekende: veel toegeven en heel weinig nemen.

Het had vroeger met de kinderen op school ook tot problemen geleid. Om de haverklap ging Rens naar school om verhaal te halen, hij had zelfs, zonder overleg met Gré, de kinderen naar een andere school gestuurd. Ach, die schoolmeesters deugden voor geen cent, zei hij.

Toen Gré een keer vroeg waarom tientallen andere kinderen

geen problemen op school hadden, kreeg ze te horen dat de meesters het op zijn kinderen hadden voorzien.

‘Hoezo?’ vroeg ze toen kwaad.

‘Nou, dat is toch duidelijk?’

‘Ik vind het helemaal niet duidelijk. Henk zat vanmorgen huilend aan tafel. De andere kinderen uit zijn klas hadden jou gezien en dat mag Henk dan weer bezuren.’

‘Nou kun je zien wat ik bedoel...’

‘Het is volstrekt overbodig om telkens naar school te kleppen. Er is weinig tot niets aan de hand. Ieder kind krijgt weleens een standje of moet nablijven. Jij gaat meteen verhaal halen. Dat doen andere ouders ook niet.’

‘Nou, ik wel.’

Nee, een gemakkelijke man om mee te leven was hij niet, vond Gré.

Het was vreemd hoe hij altijd op iedereen reageerde, want niemand deugde in zijn ogen. Het bestuur van de voetbalvereniging deugde niet, allemaal vriendjes van elkaar die elkaar bevoordeelden; de mannenvereniging bleek van hetzelfde laken een pak. Ook op het werk moesten ze hem hebben. Hij werd geen ploegbaas, maar die onbenul van een Klaassen wel, had hij gebriest toen hij werd afgewezen.

Rens had ook geen vrienden; vroeger ook niet als kind, had zijn moeder weleens verteld toen ze nog leefde.

Hij maakte het voor zijn kinderen ook niet gemakkelijk. Dat lieten ze merken toen ze ouder werden. Niet alleen Henk, maar ook Dirkje en Teun gingen regelmatig tegen zijn oordelen en meningen in.

‘Wat ben je toch altijd negatief. Niemand deugt bij jou,’ had Dirkje meer dan eens gezegd.

Het stemde Rens niet tot nadenken, integendeel, dat kind had nergens verstand van, volgens hem.

De volwassen kinderen waren niet gediend van hun vaders bemoeienissen.

Het had ruzies tot gevolg.

Ach, het was allemaal nog te overzien. Gré kon de situatie vaak nog in de hand houden, al viel het niet altijd mee.

Totdat, ja, totdat Dirkje thuiskwam met de mededeling dat ze het eens was geworden met Rinus Kuperus, nu krap een halfjaar geleden.

Toen waren de rapen gaar bij Rens. Dat gebeurde niet, zei hij meteen. En bij hoge uitzondering was Gré het uiteindelijk met hem eens. Die verkering moest maar geen doorgang vinden. Iedere andere vent was goed, maar deze niet.

En het ergste was, ze konden Dirkje niet vertellen waarom niet. Het mocht niet bekend worden wat daarachter school, maar er was een goede reden om haar te bewegen Rinus te laten schieten, hielden ze het meisje voor. Dat moest Dirkje accepteren, dat was het beste en het enige.

De familie Kuperus woonde nog niet zo lang in deze omgeving, ze kwam vanuit Oldenzaal naar hier. Gerhard Kuperus had een aantal jaren geleden hier een goede baan gekregen, als boekhouder op een kantoor bij een flinke meubelzaak, even buiten het dorp.

Rens was bleek geworden toen hij hoorde dat ene Gerhard Kuperus hier was komen wonen. 'Het zal toch niet...' had hij gezegd.

Een beetje nieuwsgierig had Gré gevraagd wat hij daarmee bedoelde.

'Het gaat je niet aan,' had hij gegrauwd.

'Goed, dan wil ik er ook niets over horen, duidelijk?' had ze toen gezegd.

Rens had haar witheet aangezien. Even had ze gedacht: hij zal me toch geen mep verkopen? Dat was eerder gebeurd, en toen had ze het broodmes gepakt en ijskoud gezegd: 'Nog één keer weer en je krijgt het in je rug, begrepen?'

Zelfs Rens had toen begrepen dat dit geen loze dreiging was. Hij had nooit weer de hand opgeheven tegen haar; hij had wel gemerkt dat Gré sterk veranderd was. Had ze voor die tijd ge-

probeerde er het beste van te maken, na die klap was ze koeltjes geworden en afstandelijk. Te vaak stond Rens alleen tegenover de kinderen. Gré hield zich afzijdig.

Hij begreep het niet, hij deed net als zijn vader en grootvader, mokte hij vaak en die hadden de wind eronder.

En toen kwam die Gerhard Kuperus terug naar de oude stee, zoals sommigen dat noemden. Het was geen terugkeer, Gerhard was hier geboren, maar had hier slechts korte tijd gewoond. Zijn vader, Marinus Kuperus, had hier jaren geleden wel lang gewoond. De meeste mensen in het dorp wisten dat allang niet meer, het was zestig jaar geleden. Een enkele oudere kon het zich nog vaag herinneren.

Maar dat deerde Rens niet, hij zou het liefst de familie de toegang tot dit snel groeiende dorp ontzeggen, maar zelfs hij snapte dat dat onbegonnen werk was.

Het was een aimabele vent, zeiden de burens over Gerhard Kuperus, prettig gezin ook. Zijn vrouw was aardig en zijn kinderen waren goed opgevoed. Binnen de kortste keren hadden ze zich een plekje in het dorp veroverd. Inmiddels was Gerhard penningmeester van de voetbalclub en een goede ook, zeiden ze over hem.

Rens had direct uitgezocht of het inderdaad om die speciale familie ging. Helaas, het was inderdaad de beruchte familie, zoals hij het noemde.

Rens had dagenlang in zichzelf gemokt en gezwegen, en bij het minste of geringste viel hij uit. Gré begreep er niets van.

Het had haar heel veel moeite gekost voor het tot Rens doorgedrongen was dat hij iets diende toe te lichten over een oude familiezaak, die vooral een geheim moest blijven.

Gré was het met hem eens. Zoiets hing je niet aan de grote klok, ook al was het jaren geleden gebeurd.

‘En hij is inmiddels een meneertje ook met zijn mooie pak en zijn hoed,’ had Rens gebriest.

Toch had Gré gedacht dat de man geen schuld had aan die

hele geschiedenis. Bovendien, ze hadden geen last van de man en zijn gezin; ze hoefden niet met hen om te gaan, ze hoefden zelfs geen goedendag te zeggen. Dat gebeurde dan ook niet.

Tot Dirkje opgetogen en verliefd thuiskwam met de mededeling dat het Rinus Kuperus was geworden, een aardige man met een goede toekomst.

Sindsdien was de stemming in huis om te snijden.

Gré stond moeizaam op. Het werd etenstijd. Het zou wel weer een zwijgende aangelegenheid worden met een stroeve Rens en een stugge Dirkje, die elkaar soms openlijk negeerden.

Vader en dochter leken wat dat betrof goed op elkaar, moest ze toegeven, terwijl ze het brood voor het middageten tevoorschijn haalde.

Dirkje keek bijna boos op toen ze haar naam hoorde zeggen. Ze was intensief bezig met een werkje aan de naaimachine en wilde niet gestoord worden, had ze nukkig gezegd tegen haar moeder. Nou stond ze toch te roepen in de gang.

Zo ging het steeds de laatste tijd, dacht ze zelf, en het ging ook allemaal even kortaf en even nors.

Teun, haar jongste broer, had al vaak verklaard dat hij blij was dat hij in militaire dienst was. Daar blafte de commandant je ook wel aan, maar het klonk minder vervelend dan hier.

Hij was de laatste keer niet eens naar huis gekomen. Hij ging liever met een kameraad mee naar diens huis, ergens in Utrecht.

Dirkje haalde haar hand van het wielkje waarmee ze draaide aan de naaimachine. Ze schoot zo lekker op en nou dit weer.

Straks moest ze alles weer bij elkaar vouwen en voorzichtig in elkaar leggen.

‘Er is bezoek,’ kwam het bijna stug van haar moeder. ‘Je zou er even bij kunnen komen zitten.’

Dirkje keek kil op. Bezoek? Wie dan? Zeker Rinus niet, die bleef hier liever weg, had hij meer dan eens gezegd, en ze kon hem geen ongelijk geven. Zoals vader kon kijken, die keek je regelrecht de deur uit.

‘Wie is er dan?’ vroeg ze even nors.

‘Tante Femia is er.’

Dirkje staarde haar moeder aan. ‘Nou én?’ wilde ze weten. Zo dol was ze niet op haar tante, niet meer sinds Femia degene was die de familie in rep en roer bracht. Ze had Dirkje zien praten met die jongen van Kuperus, zei ze op een zondagochtend na de kerkgang.

‘Kuperus? Je bedoelt die boekhouder van Jannink?’ wilde Rens meteen weten.

Ja, zeker, die bedoelde Femia. Ze keek haar broer strak aan. ‘Je weet wat dat betekent als dat straks een serieuze verkering blijkt te worden.’

Dat wist Rens, zei hij meteen. Hij zou zijn dochter erop aanspreken. De familie Kuperus kwam hier de deur niet binnen.

‘Even rustig,’ vond Gré. Ze kende het verhaal over de familie Kuperus toen nog niet eens. ‘Ze heeft alleen maar met hem staan praten. En waarom niet? Het is net volk en Dirkje heeft de leeftijd.’

Rens keek haar woedend aan. ‘Je weet niet waar je het over hebt,’ zei hij met ingehouden woede.

‘Voor je het weet, is het te laat,’ meende Femia instemmend. ‘Meteen afkappen die zaak.’

‘Nou en of,’ beloofde Rens.

Gré wilde nog kort en bondig opmerken dat hij eens tekst en uitleg moest geven in plaats van als een bok op de haverkist te springen, maar dat was tegen dovemansoren gezegd.

Rens wachtte daarna meteen zijn dochter op en vroeg op hoge toon waarom zij met die knaap van Kuperus stond te kletsen en wat dat te betekenen had.

Op dat moment nog helemaal niets, had Gré later begrepen.

Het was weldra wel iets, en dat kon best eens komen door die agressieve toon van Rens, had ze stiekem bedacht.

Ze moest toegeven dat Femia dat ook had bedacht. Die had de opmerking al gemaakt dat Rens wel erg kort door de bocht was. Maar ja, zo was hij altijd geweest.

Zij was ook niet te spreken over de ongenuanceerde aanpak van haar broer. Femia was veel rustiger, veel gemakkelijker in de omgang dan Rens.

‘Ik had me misschien stil moeten houden,’ had ze Gré al toevertrouwd.

Daar hebben we niks meer aan, had Gré wat wrokkig gedacht. De boel was toen al geëxplodeerd.

De sfeer in huis was ver onder het vriespunt gezakt en soms dacht Gré: het was misschien beter dat Dirkje de deur uit ging.

Het lag niet alleen aan Dirkje, misschien nog niet eens voor de helft, had ze beseft. Het lag ook aan haar, aan Rens, aan hun leven met elkaar.

Hoewel ze had geprobeerd een succes van het huwelijk te maken, had ze het gevoel dat dat niet gelukt was. Rens was niet de liefde van haar leven, daar was Gré eerlijk in. Zoiets moest een man toch aanvoelen, ook al zweeg hij in alle toonaarden.

Ze deed nu nog een poging om Dirkje gunstig te stemmen.

‘Ik weet wel dat je niet zo gek meer bent met je tante. Dat was vroeger wel anders,’ probeerde ze nu nog. ‘Tante Femia bedoelt het niet slecht.’

Dirkje gaf geen antwoord. Ze tikte op het naaiwerk. ‘Ik wil graag verder, moeder. Het is ingewikkeld genoeg. Zoveel tijd heb ik niet om achter de naaimachine te zitten.’

Gré kreeg de neiging om te zuchten en draaide zich om. Ze deed de laatste tijd niks anders dan zuchten, merkte ze. Het was jammer, en dat allemaal om die jongen van Kuperus.

Ze mocht Femia ergens wel, ook al vond ze haar een beetje groots. Die grootsigheid was wel een trekje dat heel de familie Hansman kenmerkte. Maar verder was er weinig op haar aan te merken.

Het lag nu allemaal anders. Femia had dat ook in de gaten, en ze had de opmerking al gemaakt dat het misschien verstandig was dat Dirkje werd verteld waarom de ouders en ook haar tante zo tegen die verkering waren. Dan zou het meisje het misschien wel begrijpen. Maar Rens had kort en bondig bezworen dat die geschiedenis niet bekend mocht worden. Voor je het wist, kwam er nog meer aan het licht. Hij zou zich doodschamen, beweerde hij. Ze stonden bekend als een nette, christelijke familie en dat moest zo blijven.

Gré had er het zwijgen toe gedaan. Met zo’n verleden liep je niet te koop, maar een wereldramp was het ook niet als Dirkje die oude geschiedenis te horen kreeg.

Ze liep terug naar de warme keuken.

Femia keek verwachtingsvol op. Misschien kwam Dirkje achter Gré aan lopen, maar helaas, Gré sloot de deur achter zich en schudde het hoofd.

Femia was dol op haar nichtje, al van jongs af aan had ze met het kind opgetrokken. Achter op de fiets, winkels kijken, naar het bos wandelen. Logeren bij tante Femia, leuk, verwend worden door de vier oudere neven, die hun kleine nichtje maar wat graag aan de tafel zagen zitten.

Femia's kinderen waren inmiddels de deur uit. Ze had alleen maar zoons, vier in totaal. Eentje was naar het verre Amsterdam verhuisd, eentje woonde in het dorp. De andere twee woonden wel in de buurt, in Almelo en Borne. Toch te ver om even op de fiets te stappen voor een bak koffie.

Femia's echtgenoot was al een jaar of zeven geleden overleden, hij was niet oud geworden.

Femia had Dirkje de aandacht gegeven die het kind thuis had ontbeerd, had ze weleens gezegd. En nu lag het allemaal in stukken, en dat alleen om die jongen van Kuperus, en dat speet haar werkelijk.

Gré zei geen woord. Femia begreep het, zei ze enkel en ze keek voor zich uit.

Gré pakte de koffiepot en schonk in. Ze zaten met z'n tweeën in de keuken. Rens was naar de voetbal, dat deed hij meestal op zaterdagmiddag na het werk. Het leven op zaterdag was sterk veranderd sinds de fabrieken sloten om twee uur, zoals de nieuwe arbeidswet voorschreef. Hij was er blij mee, had hij gezegd. Een beetje extra vrije tijd was goed voor een mens. Je kon je zo rustig voorbereiden op de zondag.

Gré had zo haar vaste bezigheden en die kon ze mooi blijven doen: het vlees braden, de soep koken en de gang en de keuken nog even dweilen.

Leuke voorbereiding, had Gré gedacht. Ik mag het huis schoonmaken en meneer gaat de hort op en heeft nog babbels ook als om zes uur de koffie niet klaar is. Nou, dat heeft hij wel

geleerd; we doen het echt niet op die manier. Voor mij is het ook zaterdagmiddag, net als voor jou, en dus verhuizen die zaken naar de vrijdag of de zaterdagmorgen.

‘Het is mijn eigen schuld dat Dirkje zo reageert,’ zei Femia triest.

Gré schudde het hoofd. ‘Nee, toen wij zeiden dat die jongen ons niet aanstond, is ze ogenblikkelijk bij je gekomen met de vraag wat haar vader bezielde. Wat heb jij toen gezegd?’

‘Hetzelfde als jullie. Dat ze er goed aan zou doen om er niet aan te beginnen.’

Ze knikten beiden. Ja, en dat was een zware tegenslag voor het meisje geweest, die vooral Femia kwalijk was genomen. Van haar had Dirkje die opstelling niet verwacht.

Ze dronken zwijgend de koffie.

‘Er moet echt een oplossing komen,’ zei Gré ineens. ‘Ons gezin gaat er kapot aan.’

‘Er is maar één goede oplossing, Gré. Die verkering moet van de baan. Vroeg of laat valt er een verkeerd woord en dan ligt alles open en bloot op tafel. De schande is dan niet te overzien,’ zei Femia beslist.

Gré aarzelde. Was het nu zo erg? ‘Het is al jaren geleden gebeurd, Femia. Het kan best meevallen met die schande. Mensen vergeten ook weleens wat.’ Ze kuchte even. ‘Ik heb er nog nooit over horen praten.’

Femia snoof. ‘Ik wel. Een paar jaar geleden maakte mijn oude buurvrouw – ze is inmiddels overleden – nog de opmerking dat ze heel goed wist dat mijn vader nog een zuster had, behalve Aaltje. Ze wilde weten waar die gebleven was, ze had nooit meer iets van haar vernomen. Ze had Hendrika nog redelijk goed gekend, zei ze nog.’

Gré keek op. Dit was nieuw voor haar. De naam Hendrika was tot een halfjaar geleden nooit in dit huis gevallen.

‘Ik heb maar wat uit mijn duim gezogen. Dat ze naar Amerika was gegaan en dat ze daar vroeg was overleden in het kraambed en dat wij daarna nooit meer wat hadden vernomen

van de weduwnaar,' zei Femia bedrukt.

Gré staarde uit het raam. Tja, dat was een goede smoes, het klonk heel geloofwaardig. Er waren de laatste veertig jaar veel mensen van hier vertrokken naar elders, naar Duitsland in de fabrieken, naar het westen van het land, maar ook naar het verre buitenland, Amerika en later naar Canada. Er was ook een broer van Rens' vader Hendrik naar Rheine in Duitsland gegaan. De lonen in de fabrieken daar waren een stuk hoger dan in Twente.

Ook merkwaardig dat ze weinig of nooit meer iets van die Knelis hadden gehoord, net als van Hendrika. Je zou er iets van gaan denken, dacht Gré. Misschien was er wel meer aan de hand? Nee, Gré, je kent Femia en je kent Rens: zeer beducht voor hun goede naam. Een beetje buitengewoon, maar wel te begrijpen.

Femia praatte verder, merkte ze.

'Ze geloofde het. Ze had zelf ook familie die vertrokken was naar Amerika. En ze had al vaker gehoord dat die landverhuizers in Amerika als mollen in de grond leefden, dat er geen dokter in de buurt was en dat die lui het zo slecht hadden. Ze snapte dat Hendrika daarginds niet oud was geworden, zei ze...' Femia keek haar schoonzuster aan. Ze zweeg even. 'Die leugen zat me niet lekker, Gré, en dat stoort mij wel, maar de mensen hebben een beter geheugen dan je denkt.'

'Wat als ze erachter was gekomen dat die verhalen over Hendrika helemaal niet waar zijn?'

Femia haalde de schouders op. 'Ze had me nooit weer toegesproken, dat is zeker.'

Ze zette het kopje op de tafel. 'Als dat oude verhaal ooit uitkomt, zou je ze eens horen in dit dorp. Soms ben ik er wel bang voor. Men beweert toch dat de waarheid altijd een keer aan het licht komt, en dat kan door een kleinigheid zijn. Een stom toeval, een nieuwsgierig kind dat aan het navragen gaat. En wat weet Gerhard Kuperus precies? Hij heeft niets laten blijken zolang als hij hier woont. Ik vraag mij zelfs af of hij wel

weet wat er zich destijds heeft afgespeeld...'

'Ja, daar zeg je zo wat.' Gré zweeg even. Dirkje was altijd welkom bij die mensen, zei ze hardop. Maar die lui hadden een goede reden om zich te schamen en er vooral niet over te beginnen, nietwaar Femia?

Die hele geschiedenis moest maar niet bekend worden, daar had niemand belang bij na al die jaren, maar er hoefde geen groter drama van gemaakt te worden dan het was, leek haar. Het was een feit dat er in elke familie wel iets voorviel wat men niet graag bekend wilde hebben.

Femia keek haar schoonzuster aan. 'Het is inderdaad het beste dat er een eind aan die verkering komt, maar ik ben bang dat het meisje dan thuiskomt met iemand die jou lang niet aanstaat. Dat hoor je vaker. En dan zal ze jullie, en mij ook een beetje, er een leven lang op aankijken met alle gevolgen van dien.'

Ze stond op en knoopte haar zelfgebreide vest dicht. Femia zonder vest was een uitzondering. Het was mooi en zonnig weer, ook al was het september. Voor Femia was dat geen reden om haar vest aan de kapstok te laten hangen.

Gré glimlachte nog wat pijnlijk om die woorden van Femia. Ze luisterde even naar de geluiden uit het zijkamertje waar Dirkje druk bezig was en sloot toen de deur achter haar schoonzuster.

Ze keek haar na hoe ze zich weg spoedde en haalde diep adem. Vertel mij wat, Femia. De geschiedenis herhaalt zich zo'n beetje. Ik trouwde met iemand die niet de ware was. Het is niet eens echt slecht geworden, maar goed is het zeker niet. Als Dirkje maar niet hetzelfde doet als ik destijds.

Rinus Kuperus keek op toen zijn vader het schuurtje binnenkwam. Een verfrissende windvlaag en iets meer licht maakten hem attent op de bezoeker.

'Lukt het, jongen?' vroeg zijn vader belangstellend, terwijl hij naderbij kwam.

Rinus grinnikte hardop. 'Wil je me helpen?'

Kuperus maakte een afwerend gebaar. ‘Asjeblieft, hou op. Die handigheid van jou kennen we in de familie, maar ik heb hem niet, dat is zeker.’

‘Nee, jij bent een pennenlikker,’ zei Rinus lachend en hij schaafde nog iets bij aan de rand van de tafelpoot waar hij mee bezig was.

De tafel in de voorkamer, een erfstuk van enkele generaties her, vertoonde de houtworm. Dat mocht niet van moeder Suzanne, meestal afgekort tot Suus, want voor je het wist, zakte het dak boven je hoofd in elkaar, opgevreten door de houtworm.

Er was een timmerman in huis, dus...

Op deze vrije zaterdagmiddag was Rinus naar de schuur getogen om een nieuwe tafelpoot te maken, en zijn vader keek met enige bewondering naar zijn zoon. Die jongen kon iets, zag hij. De poot moest nog geschilderd worden, maar hij was perfect gemaakt en niet te onderscheiden van de andere tafelpoten.

‘Moeder heeft de koffie klaar,’ kondigde hij aan.

Rinus knikte vriendelijk en legde zijn gereedschap secuur aan de kant.

‘Je wilt zeker straks naar de voetbal?’ vroeg hij.

De oudere man knikte kort. ‘Het is een mooie wedstrijd vanmiddag. Er zal een hoop volk zijn.’

‘Dat is goed voor de kas, nietwaar?’ Rinus hield de deur open voor zijn vader. Ze liepen samen naar de achterdeur van de woning en stapten naar binnen.

Moeder Suus had de koffie al ingeschonken en had de krant uitgespreid op de tafel liggen. Zaterdagmiddags kwam de krant en zij las hem als eerste. ’s Avonds was het de beurt aan haar man. Rinus gaf er weinig om. Hij luisterde naar de radio, daar hoorde hij het nieuws ook wel.

‘Waar is de rest van de koppel?’ vroeg hij.

‘O, die zijn met z’n drieën op de fiets naar Almelo vertrokken.’

‘Het geld brandt hun zeker in de zak?’ vroeg vader zuinigjes.

‘Ze zitten allemaal niet zo vast aan de centen als jij, vader,’ zei Rinus opgeruimd en hij tastte naar de mok op de tafel.

‘Jongeman, zuinig zijn is geen schande. Er is nog nooit iemand boven Jan geraakt door het geld over de balk te smijten,’ zei zijn vader.

Suus maakte een sussend gebaar. ‘Er is verschil tussen een middagje winkelen en geld over de balk smijten,’ vond zij. ‘Laat de kinderen maar, Gerhard. Zoveel vrije tijd hebben ze niet.’

Gerhard zweeg. Tegen zijn vrouw en zijn zoon kon hij niet op, wist hij.

‘Wat ga jij doen, Rinus, nog even naar de familie Hansman?’ Het klonk wat sarcastisch.

Rinus schudde bijna grimmig het hoofd. ‘Daar kom ik liever niet, zoals je weet. Ze kijken me de deur uit.’

Suus zuchtte eens diep. ‘Ik begrijp die lui niet. Wat willen ze nou eigenlijk?’

‘De verkering saboteren,’ meende Gerhard onomwonden. ‘Om de een of andere reden deugt Rinus niet...’

Suus schudde geërgerd het hoofd. ‘Rens Hansman heeft het hart heel hoog, dat hoor ik ook van anderen,’ merkte ze op. Haar man knikte instemmend.

Rinus schudde het hoofd. ‘Hij is ook maar gewoon wever. Nee, ik geloof dat het om iets anders gaat.’

Gerhard haalde de schouders op. ‘Het lijkt me sterk, jongen. Wij kennen die lui helemaal niet. Inderdaad, mijn vader heeft hier een tijdje gewoond en hij was van beroep stoelenmatter, een beroep dat nooit in hoog aanzien heeft gestaan. Hij ging langs de deur bij de mensen. Maar dat is een mensenleven geleden.’ Hij keek zijn vrouw aan. ‘Ik denk persoonlijk dat Hansman dat ooit heeft vernomen en dat hij vindt dat een stoelenmatter te min is, ook de zoon en de kleinzoon van die stoelenmatter.’

‘Hij hoeft zich niets te verbeelden.’ Rinus zei het lichtelijk aangebrand.

Suus haalde de schouders op. ‘Je vader had in Oldenzaal een kleine maar goedlopende zaak in stoelen en tafels. Je broer Anton heeft de zaak behoorlijk uitgebreid en hij groeit nog steeds, dankzij Anton en zijn beide kinderen.’

Gerhard knikte en zweeg. Zijn vader had het niet slecht gedaan. Hij was verhuisd en had in Oldenzaal een kleine meubelzaak opgezet. Geen chique banken of andere Frans klinkende meubels. Gewoon degelijke stoelen en tafels, en de zaak liep vanaf het begin. Anton had de zaak al jong moeten overnemen toen de oude Kuperus overleed. Voor twee gezinnen was er geen bestaan, zo groot was de zaak niet en daar streefde Gerhard ook niet naar. Hij was een kantoorman en geen verkoper, zoals zijn broer.

Gerhard ging naar het kantoor van de textielfabriek. Hij vond het werk niet prettig, maar deed het jarenlang netjes en getrouw, want hij had inmiddels een jong gezin. Tot hij de advertentie in de krant las dat er in de geboorteplaats van zijn vader een boekhouder werd gevraagd in een grotere meubelzaak.

Dat was een kans om iets anders te gaan doen, had hij gezegd. Hij was bereid ervoor te verhuizen. Hij had er geen moment spijt van gehad, Suus ook niet. Het beviel hem in dit dorp. Slechts een enkele oudere inwoner wist nog dat er ooit een Kuperus in dit dorp had gewoond, en Gerhard had niet de behoefte dat vaak te benoemen.

Hij had zich weleens afgevraagd waarom zijn vader hier niet was begonnen met een kleine meubelzaak. Er was beslist ruimte voor, dat was ook wel gebleken, maar tevens begreep hij heel goed waarom zijn vader gekozen had voor een andere plaats: wie wilde meubels kopen bij een stoelenmatter?

Helaas, in Oldenzaal was de zaak goed en wel van de grond getild of vader werd ziek en stierf.

Zijn moeder had zich uit de naad gewerkt om de zaak open te houden, met hulp van Anton en oom Bernard, een broer van moeder.

Het waren zware jaren geweest, maar ze hadden het gered. Moeder had haar man lange jaren overleefd en de zaak zien groeien.

Erg getreurd om haar vroeg overleden man had ze niet, dat was Gerhard al duidelijk bij de dood van zijn vader, toen hij nog

maar een kind was. Het was niet altijd rozengeur en maneschijn geweest in het huwelijk van zijn ouders; zijn moeder bloeide op na de dood van haar man, ondanks het harde werken dat ze had moeten doen.

Anton nam de zaak over toen hij net achttien jaar was.

Hij was een aantal jaren ouder dan Gerhard en had ook geconstateerd dat moeder zich niet in verdriet verloor om de dood van haar man. 'De ouwelui hebben het niet altijd met elkaar kunnen vinden,' had hij onlangs nog eens opgerakeld toen hij op bezoek was. 'Oom Bernard heeft de boel bij elkaar weten te houden, denk ik. En daar mogen wij blij om zijn.'

Hij was gekomen om eens te overleggen, want er moest iets gebeuren met oom Bernard. De man paste niet goed meer op zichzelf, had hij geconstateerd, en anders zijn vrouw wel. Het was beter dat hij naar een mannenhuis verkaste. Maar dat kostte een paar centen. Wat dacht Gerhard ervan? Ze waren het aan de oude oom verplicht.

'Oom Bernard is altijd goed voor jullie geweest, jongens,' zei Suus vastberaden. 'Je moeder had het niet gered zonder hem, en dan was de zaak alsnog kapotgegaan.'

'Precies,' vond Anton. 'Daarom vind ik dat hij beter verzorgd moet worden, en het is een goed huis en er zitten een hoop oude kennissen van hem. Hij zal zich daar geen moment vervelen.'

Gerhard was, als altijd, gespitst op de centen. Hij had al berekend wat dat ging kosten.

Suus zag dat meteen. Haar Gerhard was een beste kerel, geen kwaad woord over hem of je vond Suus op je weg, maar één ding was een feit: Gerhard was een echte boekhouder.

Toch ging hij akkoord. Hij kon weinig anders, want Anton en Suus waren het roerend eens over de bijdrage. Oom Bernard zou het goed hebben in de jaren dat hij er nog was.

Het verhaal kwam weer op de oude vader, die zo jong overleed. En weer vroeg Gerhard zich af waarom de man naar Oldenzaal was verhuisd. Waarom was hij niet gewoon stoelenmatter gebleven?

Anton glimlachte toen. 'Daar moet ik nog eens over praten met oom Bernard. Zoals je weet, was hij ook niet helemaal ingenomen met zijn zwager. Hij heeft er altijd weinig over willen zeggen, maar ik trek hem nog wel een keer aan de mouw.'

Gerhard knikte alleen maar en vergat het weer. Toch kwam die gedachte nog weleens bij hem op. Waarom was zijn vader eigenlijk ooit vertrokken uit dit dorp?

Tja, daar waren natuurlijk tientallen redenen voor te bedenken, maar welke was de juiste, dacht hij stilletjes.

Hij stond op. Hij wilde nog even naar de voetbalwedstrijd.

Een oude brief brengt familiegeheimen aan het licht

Dirkje is smoorverliefd op Rinus, een keurige, hardwerken-
de jongen. De ideale schoonzoon, zou je denken. Maar
haar ouders moeten niets van Rinus weten. Wat ze precies
tegen hem hebben willen ze niet zeggen, wat leidt tot grote span-
ningen. Dan komt er een brief van een notaris uit Den Haag over
een onverwachte erfenis van een oudtante uit Zuid-Afrika. Ze
stelt als voorwaarde dat de erfenis alleen wordt uitgekeerd als de
ware reden van haar vertrek boven tafel komt. Dirkje vraagt haar
ouders naar haar onbekende oudtante, maar antwoorden krijgt ze
niet. Er komen alleen maar meer vragen naar boven...

Johanne A. van Archem is een van
de bekendste Nederlandse auteurs van
historische streekromans. Ze weet op
boeiende wijze de sfeer van het verleden
te combineren met hedendaagse verha-
len. Eerder verscheen van haar onder
meer de prachtige trilogie *Over de streep*,
De trein van 12:10 en *Na de bevrijding*.

Z&K

ISBN 978 94 0191 575 5 NUR 344

9 789401 915755

www.romanserie.nl